

Mladi i policija

Anđelić, Izabela

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:599373>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IZABELA ANDELIĆ

MLADI I POLICIJA

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

IZABELA ANĐELIĆ

MLADI I POLICIJA

Završni rad

JMBAG: 0303062198

Studijski smjer: Preddiplomski stručni izvanredni studij predškolski odgoj

Predmet: Pedagogija djece s teškoćama u razvoju

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Edukacijsko-rehabilitacijske znanosti

Znanstvena grana: Poremećaji u ponašanju

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mirjana Radetić-Paić

Pula, lipanj 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana **Izabela Anđelić**, kandidat za prvostupnika Preddiplomskog stručnog studija predškolski odgoj, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 27. lipnja 2018. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, **Izabela Anđelić** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **Mladi i policija** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 27. lipnja 2018. godine

Potpis

SADRŽAJ

Stranica

1. UVOD	1
2. OSOBINE LIČNOSTI MLADIH	2
2.1. Bio-psihosocijalna obilježja mladih	2
2.2. Psihološka obilježja mladih delikvenata	4
3. STANJE I KRETANJE KRŠENJA OBITELJSKOG ZAKONA I POČINJENJA KAZNENIH DJELA DJECE I MLADIH U REPUBLICI HRVATSKOJ	8
3.1. Kršenje Obiteljskog zakona	8
3.2. Kaznena djela mladih	12
3.2.1. Maloljetni počinitelji kaznenih djela	13
3.2.2. Izrečene kazne i druge mjere prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela	15
4. POLICIJSKO POSTUPANJE PREMA MLADIMA	21
4.1. Policijski službenici za mladež	21
4.2. Policijsko postupanje prema djeci i mladim maloljetnicima prema Obiteljskom zakonu	22
4.3. Policijsko postupanje prema mladima kod počinjenja kaznenog djela	24
5. MJERE POLICIJE ZA SMANJENJE MOGUĆNOSTI NEPRIHVATLJIVOG I RIZIČKOG PONAŠANJA DJECE I MLADIH	28
6. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA	34
SAŽETAK	36
SUMMARY	37

1. UVOD

Neprihvatljivo ponašanje mladih općenito obuhvaća asocijalno, antisocijalno i delikventno ponašanje, odnosno ponašanje kojim se krše odredbe zakona, kao što je konzumiranje sredstava ovisnosti, posjećivanje ugostiteljskih objekata, kockarnica, kladionica i slično, skitnja prosjačenje, nasilje među mladima, izostajanje s nastave, vandalsko ponašanje, zabranjeni noćni izlasci i drugo. Takvo ponašanje sankcionira se u skladu sa zakonom. Pri tome policija ima važnu ulogu. Policija pri tome nema samo represivnu ulogu već treba provoditi zakonske odredbe na način da ne utječe negativno na razvoj djeteta i mlade osobe.

Vlastita zainteresiranost za odnos mladih i policije te aktualnosti vezane uz intervenciju policije u sprječavanju maloljetničke delikvencije, razlogom je odabira teme ovog završnog rada te detaljnijeg analiziranja literature i dobivanja saznanja o navedenom.

Cilj istraživanja je ukazati na rizike i izazove s kojima se mladi ljudi susreću u mladenačkoj dobi, te ulogu policije u njihovom odrastanju. Istraživanjem kršenja odredbi Obiteljskog zakona i kaznenih djela mladih ukazuje se na ulogu policije u postupanju prema mladima u skladu sa zakonskim odredbama.

Obradi podataka značajnih za temu završnog rada pristupilo se uz korištenje odgovarajućih metoda znanstvenog istraživanja, kao što su: povijesna metoda, metoda indukcije i dedukcije, metoda komparacije, metoda kompilacije, metoda klasifikacije, metoda analize i metoda sinteze.

Sadržaj završnog rada podijeljen je u nekoliko tematskih jedinica.

Nakon uvoda, u drugom dijelu završnog rada predstavljene su osobine ličnosti mladih. Pri tome je ukazano na bio-psihosocijalna obilježja mladih te njihova psihološka obilježja.

U trećem dijelu analizirano je stanje i kretanje kršenja Obiteljskog zakona i počinjenja kaznenih djela djece i mladih u Republici Hrvatskoj.

Četvrtim dijelom obuhvaćeno je policijsko postupanje prema mladima. Pri tome je ukazano na policijske službenike za mladež te policijsko postupanje prema djeci i mlađim maloljetnicima prema Obiteljskom zakonu. Također je predstavljeno policijsko postupanje prema mladima kod počinjenja kaznenih djela.

U petom dijelu je ukazano na mjere policije za smanjenje mogućnosti neprihvatljivog i rizičnog ponašanja djece i mladih.

U zaključku je dan kratak pregled spoznaja do kojih se došlo obradom pojedinih tematskih jedinica.

2. OSOBINE LIČNOSTI MLADIH

U objašnjenju fenomena asocijalnog, antisocijalnog i delikventnog ponašanja, općenito nazvanim neprihvatljivo ponašanje, posebnu je pažnju potrebno dati osobinama ličnosti (osim socijalnih, kulturnih čimbenika i stjecanja okolnosti) (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 7). Naime, neprihvatljivo ponašanje nije objašnjivo samo čimbenicima okruženja, već i osobinama ličnosti, na što ukazuje veći broj istraživanja. Osobine ličnosti koje se povezuju s neprihvatljivim ponašanjem su: emocionalna stabilnost, frustracijska tolerancija, upornost i slično, odnosno one osobine koje proizlaze iz interakcije bioloških poriva i socijalne i fizičke okoline.

Ne ulazeći dublje u problematiku osobina ličnosti mladih koje određuju njihovo neprihvatljivo ponašanje, u ovom dijelu završnog rada ukazuje se na bio-psihosocijalna obilježja mladih i psihološka obilježja mladih delikvenata, a kako bi se što bolje pojasnili odnosi mladih i policije.

2.1. Bio-psihosocijalna obilježja mladih

Poimanje mladenaštva kao razdoblja u psihofizičkom razvoju čovjeka vezano je uz suvremeno društvo. U prošlosti je ono označavalo kraj djetinjstva i ulazak u svijet odraslih. To je ujedno značilo i preuzimanje prava i obveza odrasle osobe. Relativno jednostavna organizacija života stvarala je uvjete u kojem se anatomsko-fiziološka, pa i spolna zrelost podudarala s psihičkom i društvenom zrelošću (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 7). No, suvremeno društvo je znatno složenije, a život mladih ljudi znatno kompliciraniji. Anatomska i fiziološka zrelost mladog čovjeka često se ne podudara s psihičkom zrelošću, a posebice se ne podudara s društvenim ili s ekonomskim osamostaljenjem.

Doba mladenaštva ispunjeno je rješavanjem mnogih životnih zadataka, i postizanjem određenih rezultata u raznim područjima. Pri tome ono nema jednake uvjete u svim zemljama. U značajnoj je mjeri ovisno o mogućnostima zapošljavanja, stanovanja, zadovoljenja drugih egzistencijalnih pitanja i drugo. Smatra se da razdoblje mladenaštva kraće traje u zemlji koja je gospodarski siromašnija i na nižem stupnju tehnološkog i komunikacijsko-informacijskog razvoja.

U doba mladenaštva čovjek najintenzivnije stječe znanja, usvaja sportske i druge navike. Mladi postupno postaju i emocionalno stabilniji, a život im je obogaćen emocijama koje se vezuju uz spolnost i ljubav, pa je izraženija potreba za privlačenjem pažnje vršnjaka suprotnog spola.

Mladenačku dob obilježava i osjećaj nesigurnosti, koja može biti vezana uz egzistenciju, status, izgled i drugo. To razdoblje čovjekova razvoja prati i često sanjarenje. Potpuno svjesni nekih svojih teškoća, ali i nemogućnosti njihova rješenja, izlaz traže u maštanju, i tako lakše savladavaju prepreke te se oslobađaju tjeskobe, napetosti, izbjegavaju konflikte i drugo. Mladenačku dob obilježava i oblikovanje moralnih stajališta i shvaćanja. Nedobivanje društvene podrške može kod mladi rezultirati nerazvijanjem viših moralnih ciljeva, a humanizacija i socijalizacija mogu biti bitno oštećeni.

U traženju identiteta mladi se uključuju u društvo i društveni život te se u njemu učvršćuju. Osim toga, mladi osjećaju potrebu za udruživanjem u skupine, a zahtjeve skupine često nadređuju zahtjevima roditelja. To može biti problematično ako se radi o skupinama s devijantnim ponašanjem.

Potrebno je istaknuti kako u suvremenim uvjetima mnoge aktivnosti namijenjene mladim ljudima imaju obilježje masovnosti, a u masi ne dolazi do izražaja potreba pojedinca i briga za njih, pa može doći do gubljenja individualnosti. Unatoč druženju može se razviti osjećaj usamljenosti i alijencije koja razara društvene veze. U masovnim akcijama mladi gube dodire i prisnu povezanost s roditeljima, nastavnicima i prijateljima (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 8). Postaje im nejasna i svrha njihovog napora uključivanja u društvo. Takav doživljaj i osjećaj alijenacije može voditi do kriminalnih oblika reagiranja i ponašanja (Furlan, 1981; prema Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 8).

U tom smislu najprije dolazi do formiranja skupina mladih ljudi koji imaju neke zajedničke psihološke i društvene probleme. Njihovo povezivanje je odraz istih stajališta i vrijednosti u skupini, posebice kad obitelj, obrazovne i druge ustanove nemaju za njih privlačnu snagu, te u skupini vide "zamjenu za obitelj". U skupini, naime, doživljavaju neposrednu komunikaciju koja im u obitelji nedostaje. Potom se javlja kriminalno ponašanje kao cilj i sadržaj njihovog udruživanja.

Istraživanja u kojima su ispitivana obilježja odnosa između obiteljskog funkcioniranja i delikventnog ponašanja, primjerice, razorene obitelji, roditeljskog ponašanja, međusobnog odnosa roditelja i drugo, pokazala su da je najveći uzročnik delikventnog ponašanja mladih ne

komunikacija u obitelji. “U obitelji dijete zadovoljava svoje primarne potrebe, postiže prva priznanja, doživljava nagrade i kazne” (Petak, 1975, str. 142). Obitelj pruža okruženje u kojem dijete stječe osnovne stavove o životu, etičke norme, osnovnu kulturu i drugo. Stoga je i komunikacija u obitelji jedan od temeljnih čimbenika zdravog odrastanja djeteta. Početak poremećaja u ponašanju uočava se u ranom djetinjstvu, pokazivanjem nezadovoljstva i neprihvatanja discipline; u srednjem djetinjstvu javlja se akademski neuspjeh, odbijanje vršnjaka i priklanjanje rizičnim skupinama, a u adolescentnom dobu ta se djeca lako uključuju u društvo delikvenata (Zrilić, 2011, str. 74). Adolescencija je razdoblje “ranjivosti” u kojem su mladi ljudi izloženi mnogim rizicima. To je i razdoblje u kojem mladi ljudi pokušavaju na različite načine uspostaviti “neovisnost” od svojih roditelja, ranim stupanjem u seksualne odnose, konzumiranjem alkohola, duhana i različitih opijata, bijegom od roditelja (i nastavnika), a zamjećuju se i druga rizična ponašanja kojima se krše društvene norme i razvijaju negativne posljedice kod djece i adolescenata (Zloković, Vrclj, 2010, str. 202). Kod adolescenata s većim problemom komunikacije s roditeljima i većom zatvorenosću, veća je razina rizika i ozbiljnijeg oblika delikvencije. Procjenjuje se da delikventi imaju slabiju povezanost s roditeljima, niža je razina kontrole roditelja nad njima, te rijetko s njima razgovaraju. Istraživanja, nadalje, pokazuju veći rizik za razvoj delikventnog ponašanja kod adolescenata čiji se roditelji neprimjereno ponašaju, a roditeljski nadzor u takvim obiteljima izostaje (Zrilić, 2011, str. 74).

Unatoč istraživanjima o povezanosti odnosa u obitelji i delikventnog ponašanja, treba postojati oprez u zaključivanju, jer na delikventno ponašanje utječe veliki broj čimbenika, među kojima su i djelovanje vršnjačkog konteksta, medija i drugo.

2.2. Psihološka obilježja mladih delikvenata

Na kriminalno ponašanje utječe veliki broj čimbenika: sociološki, psihološki i fiziološki. Oni imaju utjecaj na sve životne aktivnosti, pa i na kriminalno ponašanje. Doba mladenaštva je u uskoj vezi s vrhuncem uspona kriminaliteta, što nije slučajno. Naime, proces prerastanja mlade osobe u zrelu osobu prati niz bioloških i psiholoških promjena. To razdoblje je povezano i s promjenama položaja mlade osobe u obitelji i društvu općenito. Za razliku od odraslih, zrelih ličnosti, kod mladih su naglašene bio psihičke promjene, koje, s jedne strane, zbog dinamičnosti pružaju znatne mogućnosti njihovog odgoja, socijalizacije i

drugo, a s druge, pak, strane, mlade su osobe u toj fazi prilično osjetljive na utjecaje koji njihov razvoj mogu usmjeriti ka asocijalnosti i antisocijalnom, sve do, krajnjeg, kriminalnog oblika ponašanja. S obzirom da mladi ljudi nisu dovoljno oblikovane ličnosti, njihova odgovornost, u pravnom i moralnom smislu, je znatno smanjena.

U literaturi se nailazi na otvorena pitanja jesu li po svojim bio psihičkim obilježjima prijestupnici poseban tip ličnosti. U tom smislu se kriminalitet često povezuje s inteligencijom. “Klasično” shvaćanje inteligencije inteligenciju definira kao jedinstvenu sposobnost logičkog razmišljanja (Slavić, 2010). No, kritičari takvog stajališta ukazuju na preusko definiranje inteligencije.

Howard Gardner (1999; prema Posavec, 2010, str. 56) smatra “kako ljudska bića posjeduju složen skup sposobnosti izvan onoga što se mjeri tradicionalnim kvocijentom inteligencije (IQ)” (Posavec, 2010, str. 56), te kako klasična teorija nije uzela u obzir “širok spektar sposobnosti kojima se ljudska bića koriste u rješavanju problema”. Temeljeći svoja istraživanja na takvim stajalištima, Gardner (1999; prema Posavec, 2010, str. 56) definira inteligenciju “kao sposobnost rješavanja problema koji su cijenjeni u jednom ili u više kulturnih okruženja”. Pojedini autori u definiranju inteligencije oslanjaju se na sposobnost lakog i brzog učenja te sposobnost stjecanja novih sposobnosti, a drugi je smatraju “mentalnim obilježjem koje se sastoji od sposobnosti za učenje iz iskustva, prilagodbe na nove situacije, razumijevanja i korištenja apstraktnih pojmova, i korištenja znanja za snalaženje u okolini” (<http://www.mensa.hr/glavna/cesto-postavljana-pitanja/inteligencija>). Unatoč različitim definicijama inteligencije autori su se slažu da je inteligencija potencijal, ali ne i konačno stanje. Gardner (1999; prema Posavec, 2010, str. 56) identificira sedam inteligencija (lingvističku, logičko-matematičku, prostornu, tjelesno-kinestetičku, glazbenu, interpersonalnu, intrapersonalnu i prirodnu). Iako su one anatomski međusobno odvojene, one rijetko samostalno djeluju; koriste se istovremeno, međusobno se nadopunjavajući. Za mjerenje inteligencije koriste se različiti testovi, a najčešći su Stanford-Binetov test inteligencije i Wechslerov test inteligencije. Rezultat testa je izražen u jedinicama kvocijenta inteligencije. Prosječni kvocijent inteligencije iznosi 100; manje od 25% populacije ostvaruje kvocijent inteligencije veći od 110 (iznadprosječan kvocijent inteligencije), a 10% može ostvariti kvocijent inteligencije veći od 120 (visoko iznadprosječan kvocijent inteligencije), a tek 2% populacije može ostvariti kvocijent inteligencije iznad 130.

Inteligencija je važan čimbenik oblikovanja ponašanja ličnosti mladih. Istraživanja

ukazuju na povezanost kaznenih djela i inteligencije. Primjerice, počinitelji silovanja, su češće osobe s nižim kvocijentom inteligencije, intelektualno zaostaliya, dok kaznena djela falsificiranja i slično češće čine intelektualno jače osobe. Također se, kao suučesnici javljaju osobe slabije inteligencije, ostavljaju vidljive tragove i tako dalje, dok se kao organizatori pojavljuju osobe s višim kvocijentom inteligencije (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 11). Delikventne i ne delikventne osobe, dakle, imaju različite razine inteligencije. Istraživanja pokazuju da je kod maloljetnih delikvenata nešto niža razina inteligencije u odnosu na ne delikventne maloljetnike.

U literaturi se ukazuje i na različitu strukturu kognitivnih prostora delikventnih i ne delikventnih maloljetnika. Izolirani slučajevi pokazuju kako počinitelji imovinskih delikata imaju znatno niže rezultate u svim kognitivnim varijablama, u usporedbi sa svojim vršnjacima koji nisu delikventi. No, iako ne postoje istraživanja koja dokazuju da su delinkventi koji čine imovinske delikte uvijek intelektualno slabiji, zaključuje se kako je tim maloljetnim delinkventima potrebno više vremena za kognitivni razvoj (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 11). Istraživanja, također, ukazuju na nepovoljnu sredinu u kojoj mladi delikventi odrastaju i u koju se vraćaju nakon kaznenog postupka.

U literaturi se, nadalje, navode rezultati istraživanja prema kojima emocionalne značajke povezane s kriminalnim ponašanjem proizlaze iz emocionalne nestabilnosti, osjećaja uznemirenosti kao posljedica odbačenosti, razdražljivosti, inferiornosti, ljubomore, potištenosti i drugo. Osobe s navedenim obilježjima imaju poteškoće i teže se nose s društvenim prilikama i procesima, te češće dolaze u konfliktne situacije i konačno u kriminalnu djelatnost. Istraživanja pokazuju povezanost emocionalne napetosti i delikventnog ponašanja djece i mladih. Prema C. Burtu (1986; Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 12) 60% delikvenata je pretjerano senzibilno.

Jednim od čimbenika koji utječu na kriminalno ponašanje mladih je i mentalni poremećaj. "Bijegom od stvarnosti", ti se mladi ljudi povlače u sebe, u svijet koji sami kreiraju na temelju vlastitih emotivnih poremećaja i drugih osobina.

Istraživanja, nadalje, pokazuju veću ovisnost kognitivnih i patološko konativnih čimbenika kod maloljetnih delikvenata u odnosu na njihove ne delikventne vršnjake. Stoga se može zaključiti kako kognitivni i konativni čimbenici kod skupine maloljetnika više djeluju zajednički, pa će i njihovo rezoniranje i reagiranja u sličnim situacijama biti znatno drugačije u odnosu na vršnjake ne delikvente (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 12).

S obzirom da je u skupini maloljetnika delinkventno i asocijalno ponašanje manje stabilno u odnosu na punoljetne delinkvente, a različita je i struktura pojedinih psihičkih prostora maloljetnih delinkvenata u odnosu na ne delinkvente, pa se može zaključiti kako se opća struktura ličnosti delinkvenata razlikuje od ne delinkvenata. Također se pretpostavlja da u strukturi ličnosti važnu ulogu ima i vremenska komponenta. Struktura ličnosti, bez obzira je li riječ o ličnosti u cjelini ili pojedinog njenog dijela, može više ili manje pogodovati socijalnoj integraciji, pa se može govoriti o podobnoj ili manje podobnoj ličnosti za socijalnu integraciju.

Pojedini autori zastupaju stajalište da je delikventno ponašanje u najvećoj mjeri naučeno, kao i bilo koje drugo ponašanje. No, ipak se ističe da sve što je stečeno ne mora biti i posljedica imitiranja. Zbog toga se ističe kako je delinkventno ponašanje pretežno i posljedica smanjene sposobnosti individue da se odupre socijalno negativnom ponašanju, odnosno takvo se ponašanje pripisuje pogrešnom učenju kontroliranog ponašanja (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 13). Za pretpostaviti je, naime, da se pod utjecaje psihosocijalnih struktura razvijaju raznovrsni oblici delikventnog ponašanja.

Pojedini autori identificiraju osobna obilježja i psihičke značajke pojedinca kao pogodne uvjete i određene tendencije prema kriminalnom ponašanju, odnosno neka svojstva ličnosti koja služe kao plodno tlo za kriminalno ponašanje. Naime, različiti oblici delikventnog ponašanja nisu razvijeni pod utjecajem bilo kakve strukture ličnosti. Različitim strukturama odgovaraju različiti oblici asocijalnoga ili antisocijalnog ponašanja. "Ličnost prihvaća one oblike ponašanja koji se najlakše uklapaju u njenu već formiranu, stabilnu strukturu, ili u strukturu koja je u formiranju" (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993, str. 13). Maloljetne osobe s delikventnim ponašanjem obilježavaju različiti, nestalni oblici delikventne i asocijalne aktivnosti, što ponašanju maloljetnika daje i određenu specifičnost u odnosu na punoljetne osobe.

Prema iznijetim podacima može se uočiti povezanost između psiholoških obilježja maloljetnika i delikventnog ponašanja.

3. STANJE I KRETANJE KRŠENJA OBITELJSKOG ZAKONA I POČINJENJA KAZNENIH DJELA DJECE I MLADIH U REPUBLICI HRVATSKOJ

Neprihvatljivo ponašanje djece i mladih promatra se kao antisocijalna pojava, namjernog nanošenja povrede ljudima ili vlasništvu (Zloković, Vrčelj, 2010, str. 197). Ono podrazumijeva (<http://stari.mup.hr/1167.aspx>):

- konzumiranje sredstava ovisnosti među mladima (opojne droge, alkoholna pića, duhanski proizvodi),
- posjećivanje ugostiteljskih objekata, kladionica i slično,
- neprihvatljivo ponašanje u zonama odgojno-obrazovnih ustanova,
- udaljenja maloljetnih osoba iz obiteljskog doma i bjegovi iz odgojnih ustanova,
- skitnja i prosjačenje,
- nedozvoljena i štetna druženja maloljetnih osoba do 18 godina starosti s osobama sklonim kriminalitetu, skitnji, raznim oblicima iskorištavanja maloljetnih osoba,
- izostajanje s nastave,
- huligansko-vandalsko ponašanje (uništavanje imovine, pisanje grafita, sudjelovanje u navijačkim neredima i slično),
- vršnjačko nasilje (bullying i cyberbullying).

Neprihvatljivo ponašanje djece i mladih sankcionira u skladu sa zakonskim propisima. U ovom dijelu završnog rada istražuje se maloljetničko kršenje odredbi Obiteljskog zakona i Zakona o kaznenom postupku, te njihovo sankcioniranje.

3.1. Kršenje Obiteljskog zakona

U razdoblju između djetinjstva i zrelosti mladi nastoje izgraditi svoje stavove i imaju potrebu za emocionalnim udaljavanjem od roditelja, za neovisnošću. Pri tome nastoje stvoriti sliku u svijesti odraslih samostalnih i samodovoljnih osoba. U njihovom fokusu su vršnjaci i prijatelji, a želja za izlascima s njima, bez roditelja, je očekivano ponašanje. Ono se obično javlja između 13. i 15. godine.

Prema Obiteljskom zakonu, “roditelji su dužni i odgovorni djetetu mlađem od šesnaest

godina zabraniti noćne izlaske bez svoje pratnje ili pratnje druge odrasle osobe u koju imaju povjerenja” (Obiteljski zakon, 2015, čl. 93, st. 5). Pri tome se noćnim izlaskom smatra vrijeme od dvadeset tri sata do pet sati. Zakon, dakle, kaže da dijete mlađe od 16 godina ne smije boraviti izvan svoga doma u razdoblju od 23 sata do 5 sati, osim u pratnji roditelja ili neke druge odrasle osobe u koju roditelji imaju povjerenja. Roditelj je dužan djetetu mlađem od 16 godina zabraniti noćne izlaske kako bi spriječio njegovo druženje i komuniciranje s drugim osobama koje bi na dijete mogle štetno utjecati. Ova odredba Obiteljskog zakona nema za svrhu uvođenje “policijskog sata” osobama mlađima od 16 godina, već je njezina svrha pružanje pomoći i podrške roditeljima u ispunjavanju obveza odgoja djece. Pravo je i obveza roditelja da znaju s kime se njihovo dijete druži i na koji način provodi svoje slobodno vrijeme. Zbog nepoštivanja odredbe čl. 93 Obiteljskog zakona roditelji mogu prekršajno i kazneno odgovarati.

Mladi ljudi izražavaju svoje negodovanje prema pravilima, što je očekivano i tolerirano. Realno se ne može od mladih ljudi očekivati da vole roditeljske i/ili zakonske zabrane. S obzirom da njihovo sazrijevanje nije uvjetovano slijepim slušanjem roditelja, vrijeme povratka s izlaska mladi ljudi je tema dogovora unutar obitelji. Veoma je važno mladim ljudima ukazati i naučiti ih ponašanju u situacijama u kojima mogu doći u dodir s alkoholom, opijatima i tako dalje, štetnom druženju s osobama neprihvatljivog ponašanja i drugo.

Prema podacima policije broj djece mlađe od 16 godina zatečenih u noćnom izlasku i privedenih u policijsku postaju temeljem odredbe čl. 93. Obiteljskog zakona tijekom posljednjih godina ima trend smanjenja. U 2010. godini policija je, postupajući po Obiteljskom zakonu, u policijsku postaju dovela 3.841 osobu mlađu od 16 godina, a 60% njihovih roditelja izjavilo je kako su im dopustili noćni izlazak. U 2011. godini policija je zatekla 2.738 maloljetnika vani noću, što je za oko 1.000 manje nego u prethodnoj godini. Više od polovice roditelja (1.406) policiji je izjavilo kako su djeca bila vani uz njihovo dopuštenje. Od ukupnog broja maloljetnika, čak je 15%, odnosno njih 410 bilo mlađe od 14 godina (Mrvoš Pavić, 2013).

Policija je, prema Obiteljskom zakonu, dužna o noćnim izlascima djeteta mlađeg od šesnaest godina u roku od dvadeset i četiri sata obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb prema prebivalištu, odnosno boravištu djeteta (Obiteljski zakon, 2015, čl. 32 st. 4). Tijekom 2011. godine centri za socijalnu skrb su izrekli 6.463 upozorenja roditeljima zbog pogreške i propusta u skrbi i odgoju djeteta, no nema podatka koliko se tih upozorenja odnosi na

nedozvoljene noćne izlaske, kao ni podataka jesu li centri, odnosno sudovi, ijednom roditelju zbog skitnje djeteta noću izrekli neku drugu, strožu mjeru, poput nadzora ili, u krajnjem slučaju oduzimanja prava na život s djetetom. Prema podacima centara za socijalnu skrb, u 2011. godini je izrečeno 4.485 mjera nadzora nad roditeljskom skrbi, iz raznih razloga, a sudovi su roditeljima koji u većoj mjeri zanemaruju podizanje i odgoj djeteta (ne skrbe dovoljno o prehrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj pomoći, redovitom pohađanju škole, nesprječavanju djeteta u štetnom druženju, zabranjenim noćnim izlascima, skitnji, prosjačenju ili krađi) izrekli 684 odluke kojima im je oduzeto pravo da žive sa svojim djetetom i odgajaju ga (Zloković, Vrčelj, 2010, str. 197). Roditelji često ne znaju da djeci mlađoj od 16 godina ne smiju dopustiti izlazak noću vani.

U sljedećim godinama, međutim, zabilježen je trend smanjenja broja djece mlađe od 16 godina na ulicama nakon 23 sata u cijeloj državi. Tako je prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, prenesenim iz izvješća pravobraniteljice za djecu za 2016. godinu, u 2016. godini zabilježeno 1.432 postupanja, što je u odnosu na 2015. godinu smanjenje od 14,8% u odnosu na 2015. godinu. Najveći broj postupanja evidentiran je u Splitsko-dalmatinskoj županiji (322), zatim u Zagrebačkoj (154) te u Šibensko-kninskoj županiji. Najmanji broj postupanja (12) imala je Zadarska županija. Među djecom zatečenom u nedopuštenom noćnom izlasku njih 154 ili 10,7% bilo je mlađe od 14 godina. Od ukupnog broja zatečene djece 37,9% su bile djevojčice, a 62,1% dječaci. Za 96 djece utvrđeno je da se prema njima već postupalo zbog činjenja kažnjivih radnji ili iz nekih drugih razloga, a za jedno dijete naknadnim radom policije utvrđeno da je zapušteno ili zlostavljano. U 859 slučajeva djeca su bila u noćnom izlasku uz dopuštenje roditelja, 501 dijete je to učinilo protivno volji roditelja, za 47 djece je utvrđeno da su bila prepuštena sama sebi, a u 25 slučajeva su utvrđeni neki drugi razlozi (Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2016, 2017, str. 82).

Centri za socijalnu skrb Zagreb u svojim podacima u 2016. godini imali su 104 postupanja prema djeci u nedopuštenim noćnim izlascima, što je u odnosu na 2012. godinu značajno smanjenje (za 81,2%) kada ih je bilo 456, kako je to vidljivo iz podataka u Tablici 1.

Tablica 1. Broj djece grada Zagreba zatečene u nedopuštenim noćnim izlascima, 2012.-2016.

Centar za socijalnu skrb Zagreb	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Podružnica Črnomerec	17	16	5	5	4
Podružnica Trnje	23	30	9	7	3
Podružnica Trešnjevka	68	43	14	15	18
Podružnica Sesvete	45	52	22	16	6
Podružnica Gornji Grad – Medveščak	13	5	6	7	4
Podružnica Dubrava	96	69	46	35	26
Podružnica Novi Zagreb	64	48	20	28	6
Podružnica Donji Grad	17	11	7	9	5
Podružnica Maksimir	36	13	10	9	4
Podružnica Susjedgrad	62	47	37	39	18
Podružnica Peščenica	15	18	7	5	10
Ukupno	456	352	183	175	104

Izvor: (Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske, 2017, str. 83)

Prema podacima u Tablici 1. u podružnici Centra za socijalnu skrb Zagreb postupanje je u 2016. godini obuhvatilo 104 djece (38 djevojčica i 66 dječaka). Njih 68 živi u potpunim obiteljima, 31 s jednim roditeljem, a petero ih je povjereno drugoj osobi, ustanovi ili udomiteljskoj obitelji. Od ukupnog broja zatečene djece u noćnom izlasku, 19 ih je već bilo u tretmanu Centra za socijalnu skrb. Djelatnici Centra za socijalnu skrb obavili su savjetodavni rad sa svom djecom zatečenom u nedopuštenim noćnim izlascima i s njihovim roditeljima. U 82 slučaja izrečene su mjere upozorenja na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu, u sedam slučajeva roditeljima je izrečena mjera stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi, a 11 djece već je od prije uključeno u određene zdravstvene, edukativne i druge stručne programe (obiteljski centar, udruge, Zavod za javno zdravstvo, Centar za mentalno zdravlje djece i mladih te psihijatrijski tretman) (Izvešće o radu pravobraniteljice za djecu 2016, 2017, str. 83). Smanjenje broja djece u nedopuštenim noćnim izlascima pripisuje se kontinuiranim policijskim aktivnostima i upoznavanju roditelja sa zakonskim odredbama o njihovim dužnostima i odgovornostima, što je doprinijelo i podizanju svjesnosti o ovom problemu.

Unatoč smanjenju broja djece u noćnim izlascima, policija iskazuje zabrinutost oko noćnih izlazaka potkrjepljujući je činjenicom da su među djecom koju zateknu u noćnim izlascima zatečene i maloljetne osobe u ilegalnom korištenju droga, a u aktivnostima koje provodi policija utvrđena je i sankcionira prodaja i usluživanje alkoholnih pića maloljetnicima te prodaja duhanskih proizvoda. Prema podacima centara, prijave su, ipak, najčešće benigne u smislu da cijeli postupak završi savjetovanjem i upozorenjem roditelja, a vrlo su rijetke

situacije kada se poduzimaju mjere obiteljsko-pravne zaštite (Hina, 2016).

Evidentno je da mladi ljudi krše odredbe čl. 93 Obiteljskog zakona, a da pri tome često imaju i dopuštenje roditelja. Izloženost mladih mnogim iskušenjima noćnih izlazaka ukazuje na potrebu preventivnog djelovanja i učenja mladih kako se nositi s različitim iskušenjima. Zabrana noćnih izlazaka smatra se dobrim jer postavlja okvir unutar kojeg se i roditelji mogu u svojoj ulozi lakše snaći.

3.2. Kaznena djela mladih

Poremećaji u ponašanju podrazumijevaju različite oblike ponašanja, njihova obilježja, stupanj i intenzitet, trajanje, složenost i štetnost, pa se u literaturi nailazi na različito definiranje te pojave. To može biti blago odstupanje u ponašanju, signal nemogućnosti uspostave psihosocijalne ravnoteže, potom različita asocijalna ponašanja, teški agresivni, odnosno autoagresivni i antisocijalni ispad i, konačno, kaznena djela, pa su i posljedice takvog ponašanja različita s obzirom na opseg, težinu i širinu (Koller-Trbović, Žižak, Bašić, 2001, str. 319.). Maloljetnička delikvencija je najozbiljniji oblik poremećaja ponašanja mladih (Stanić, 2006, str. 650). Podrazumijeva kaznena djela koja su počinile osobe mlađe od 18 godina života. To je ujedno i krajnji oblik poremećaja u ponašanju.

Suvremeni pristup maloljetničkoj delikvenciji temelji se na identifikaciji rizičnih čimbenika koji su pridonijeli razvoju takvog ponašanja (Stišević, 2016, str. 260). Vjerojatnost pojave negativnog i asocijalnog ponašanja veća je pojavom rizičnih čimbenika. Oni se svrstavaju u nekoliko skupina: rizični čimbenici u zajednici, rizični čimbenici u školi, rizični čimbenici u obitelji i individualni rizični čimbenici. S psihološkog aspekta u rizične čimbenike koji pridonose razvoju ozbiljnih i trajnih delinkventnih aktivnosti mogu se uvrstiti psihološki i neurološki čimbenici, kognitivni čimbenici (niži IQ, slabija koncentracija i pozornost, slabije apstraktno rasuđivanje i slično), hiperaktivnost (impulzivnost, niska tolerancija na frustraciju), obiteljski čimbenici (odbijanje roditelja, slabo roditeljsko uključivanje, alkoholizam i kriminal roditelja, razdvojenost obitelji i razvod roditelja), utjecaj vršnjaka (delinkventno ponašanje, različiti poremećaji u ponašanju) i utjecaj škole (loš školski uspjeh, loša školska klima, nezainteresiranost nastavnika, problemi u ponašanju) (Stišević, 2016, str. 260).

U ovom dijelu završnog rada istražuju se maloljetni počinitelji kaznenih djela u Republici Hrvatskoj i izrečene kazne i druge mjere prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

3.2.1. Maloljetni počinitelji kaznenih djela

Prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova, broj kaznenih djela djece od 14 do 18 godina u razdoblju od 2010. do 2016. godine ima tendenciju smanjenja. To se može pripisati stabilizaciji odnosa u društvu. Rizični čimbenici u zajednici, obitelji i školi bitno su umanjeni. Nakon devedesetih godina 20. stoljeća koje su obilježene ratnim događanjima u prvoj polovici, te sanacijom ratnih šteta u drugoj polovici, početak 21. stoljeća se može okarakterizirati usponom hrvatskog društva, što je stvorilo i pozitivnu klimu u društvu i smanjilo rizične čimbenike koji mogu negativno utjecati na razvoj delikventnog ponašanja mladih. U Tablici 2 su prikazana kaznena djela maloljetnika, u dobi od 14 do 18 godina.

Tablica 2. Kaznena djela djece od 14 do 18 godina u Republici Hrvatskoj

Godina	Broj kaznenih djela	Verižni indeks
2010.	3838	-
2011.	3693	96,2
2012.	3616	97,9
2013.	2808	77,7
2014.	2599	92,6
2015.	2238	86,1
2016.	2012	89,9

Izvor: (Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, 2012, str. 55.;
Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, 2014, str. 55.;
Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, 2015., str. 53.;
Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj, 2017., str. 55.)

Prema podacima u Tablici 2. u 2016. godini zabilježeno je 2012 kaznenih djela djece od 14 do 18 godina, što je u odnosu na 2010. godinu gotovo dvostruko smanjenje (za 47,6%). Najveće smanjenje se uočava u 2013. godini, kada je broj kaznenih djela maloljetnika smanjen za 22,2%. Uzroke takvog smanjenja zasigurno treba tražiti u rizičnim čimbenicima.

Prema podacima državnih odvjetništva u Republici Hrvatskoj u 2016. godini donijete

su odluke u povodu prijave za počinjenje kaznena djela za 1.532 maloljetna počinitelja kaznenih djela, što je nastavak smanjenja broja odluka u povodu prijave za počinjenje kaznenih djela iz prethodnih godina (Tablica 3.).

Tablica 3. Maloljetni počinitelji kaznenih djela – prijave u Republici Hrvatskoj, 2010.-2016.

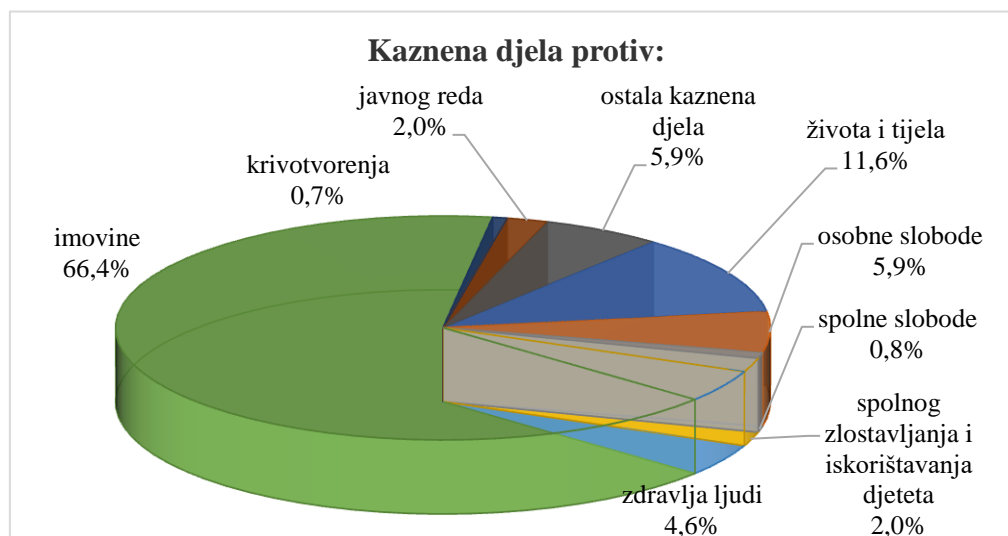
Godina	Ukupno	Ženske osobe	
		svega	Udio u %
2010.	3270	253	7,7
2011.	3376	247	7,3
2012.	3133	246	7,2
2013.	2553	193	7,6
2014.	1952	181	9,3
2015.	1739	188	10,8
2016.	1532	178	11,6

Izvor: (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2013., str. 1; Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2016, str. 1; Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2017, str. 1)

Prema podacima u Tablici 3. vidljivo je da su u 2016. godini donesene 1532 odluke u povodu prijave za počinjenje kaznenog djela, što je u odnosu na 2010. godinu smanjenje za 53,1%. Udio ženskih osoba u ukupnom broju maloljetnih počinitelja kaznenih djela porastao je u razdoblju od 2010. do 2016. godine, sa 7,7 na 11,6%. To je rezultat bržeg smanjenja broja muških od ženskih maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Najveći je broj prijavljenih kaznenih djela su kaznena djela protiv imovine. U 2016. godini ovih je kaznenih djela bilo 1.017, te su u ukupnom broju kaznenih djela činila udio od 66,4%. Slijede kaznena djela protiv života i tijela (177 ili 11,6%), zatim protiv osobne slobode (90 ili 5,9%) i protiv zdravlja ljudi (71 ili 4,6%), kako je to prikazano na Grafikonu 1.

Grafikon 1. Struktura prijavljenih kaznenih djela maloljetnih počinitelja u Republici Hrvatskoj, 2016. godine

Izvor: (Izrada studentice prema: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2017, str. 1.)

Analiziranjem podataka Ministarstva unutarnjih poslova o broju kaznenih djela i državnih odvjetništava o odlukama u povodu prijave za počinjenje kaznena djela evidentno je da se pojava maloljetničke delinkvencije s krajnjim slučajem počinjenja kaznenih djela u Republici Hrvatskoj smanjuje.

3.2.2. Izrečene kazne i druge mjere prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela

Od ukupnog broja prijava kaznenih djela maloljetnika u Republici Hrvatskoj, za većinu se ne pokreće postupak. Tako državna odvjetništva u 2016. godini za 1170 prijava kaznenih djela maloljetnika nisu pokrenula postupak (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2017, str. 1). U ukupnom broju prijava kaznenih djela to je udio od 76,4%. Kao najčešći razlog za nepokretanje postupka navode se razlozi svrhovitosti. Zbog ovog razloga u 2016. godini nije pokrenuto 939 prijava kaznenih djela, a slijedi “nepostojanje osnovane sumnje” kod 118 prijava kaznenih djela te kod 53 prijave za kazneno djelo nisu postojale okolnosti koje isključuju krivnju. Za 324 prijava kaznenih dijela ili 20,5% podnesen je prijedlog za izricanje kazne ili druge mjere, dok kod 48 prijava kaznenih djela pripremni

postupak je bio obustavljen. Mjere državnog odvjetništva tijekom pripremnog postupka dodijeljene su za 24 maloljetnika, i to za četiri maloljetnika izrečena je mjera nadzora centra za socijalnu skrb, a za 20 maloljetnika privremeni smještaj u ustanovu socijalne skrbi (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2017, str. 1). U Tablici 4 su prikazane odluke sudova te izrečene kazne ili druge mjere u 2015. i 2016. godini.

Tablica 4. Odluke sudova te izrečene kazne ili druge mjere za kaznena djela maloljetnika u Republici Hrvatskoj, 2015. i 2016. godine

	2015.	2016.	Verižni indeks
Ukupno	492	422	85,8
ženske osobe	37	43	116,2
Izrečene kazne ili druge mjere	420	365	86,9
ženske osobe	30	34	113,3
Obustavljen postupak	72	57	79,2
razlozi svrhovitosti	34	17	50,0
državni odvjetnik odustao od izricanja kazne ili druge mjere	19	21	110,5
ostali razlozi	19	19	100,0
Mjere tijekom pripremnog postupka	25	25	100,0
nadzor centra za socijalnu skrb	12	15	125,0
pripremni smještaj u ustanovu socijalne skrbi	13	10	76,9
Izrečene kazne ili druge mjere – ukupno	420	365	86,9
Mlađi maloljetnici – svega	130	123	94,6
ženske osobe	10	19	190,0
Odgojne mjere	130	123	94,6
mjere upozorenja	55	38	69,1
mjere pojačanog nadzora	47	56	119,1
zavodske mjere	28	29	103,6
Stariji maloljetnici – svega	290	242	83,4
ženske osobe	20	15	75,0
Maloljetnički zatvor	9	8	88,9
Odgojne mjere	236	200	84,7
mjere upozorenja	105	92	87,6
mjere pojačanog nadzora	108	86	79,6
zavodske mjere	23	22	95,7
Pridržaj maloljetničkog zatvora	45	34	75,6
Sigurnosne mjere	13	12	92,3

Izvor: (Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2016, str. 1; Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2017, str. 1)

Prema podacima u Tablici 4., sudovi su u 2016. godini donijeli odluku za kaznena djela 422 maloljetne osobe, što je u odnosu na 2015. godinu kada su donijeli odluku za kaznena djela 492 maloljetnika smanjenje za 14,2%. Kazne su izrečene za 365 maloljetnih osoba ili za 13,1% manje nego u 2015. godini, dok je za 57 kaznenih djela maloljetnika

obustavljen postupak. Od ukupno 365 izrečenih kazni ili drugih mjera u 2016. godini, mlađim su maloljetnicima izrečene 123 kazne ili druge mjere (33,7%), a starijim maloljetnicima 242 (66,3%). U 2015. godini mlađi maloljetnici su sudjelovali u nešto manjem udjelu (31,0%). Kod maloljetnica je veći broj izrečenih kazni kod mlađih maloljetnica (19) u odnosu na starije maloljetnice (15) u 2016. godini, dok je u 2015. godini bio veći broj izrečenih kazni ili drugih mjera starijim maloljetnicama (20) u odnosu na mlađe maloljetnice (10).

Prema Zakonu o sudovima za mladež (2015, čl. 5 st. 1), maloljetnicima se za počinjena kaznena djela kao sankcije izriču odgojne mjere i maloljetnički zatvor, a uz uvjete predviđene zakonom i sigurnosne mjere. Mlađem maloljetniku, odnosno maloljetniku koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio 14, a nije navršio 16 godina mogu se izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere, dok se starijem maloljetniku, odnosno maloljetniku koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio 16, a nije navršio 18 godina života, mogu izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere, a uz uvjete predviđene zakonom i maloljetnički zatvor (Zakonu o sudovima za mladež, 2011, čl. 5 st. 2 i 3). Zakonodavac je predvidio odgojne mjere kako bi se maloljetnim osobama koje su počinile kazneno djelo pružila zaštita, briga, pomoć i nadzor te osigurala opća i stručna naobrazba, te na taj način utjecalo na njihov odgoj, razvijanje njihove cjelokupne ličnosti i jačanje njihove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela. Svrha maloljetničkog zatvora je kroz poduzimanje mjera odgoja, obrazovanja i stručnog osposobljavanja maloljetnog počinitelja kaznenog djela utjecati na daljnji razvoj njegove ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti kako bi se suzdržao od ponovnog činjenja kaznenih djela i kako bi se utjecalo na ostale da ne čine kaznena djela (Zakonu o sudovima za mladež, 2011, čl. 6 st. 2). Zakon je predvidio koje se odgojne mjere mogu koristiti za sankciju maloljetnika koji su počinili kazneno djelo. Te mjere obuhvaćaju (Zakonu o sudovima za mladež, 2011, čl. 7 st. 1):

1. sudski ukor,
2. posebne obveze – ova mjera uz prethodnu izriče se kada je potrebno utjecati na maloljetnikovu ličnost i ponašanje mjerama upozorenja, usmjeravanja ili drugim primjerenim mjerama,
3. pojačana briga i nadzor,
4. pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi – ova mjera uz prethodnu izriče se kada za maloljetnikov odgoj i razvoj treba poduzeti trajnije

mjere uz odgovarajući stručni nadzor i pomoć, a nije potrebno maloljetnikovo izdvajanje iz njegove životne sredine,

5. upućivanje u disciplinski centar – izriče se prema maloljetniku kojeg je potrebno za kraće vrijeme izdvojiti iz njegove životne sredine i utjecati na njegovu ličnost i ponašanje kratkotrajnim i intenzivnim odgojnim tretmanom usmjerenim na razvijanje odgovornosti prema sebi i drugima, ili stvoriti osnovu za primjenu mjera pojačanog nadzora,
6. upućivanje u odgojnu ustanovu,
7. upućivanje u odgojni zavod,
8. upućivanje u zasebnu odgojnu ustanovu – mjere od šest do osam, tzv. zavodske mjere, izriču se kad prema maloljetniku treba poduzeti trajnije i intenzivnije odgojne mjere ili mjere liječenja uz izdvajanje iz njegove životne sredine. Primjenjuju se kao krajnje sredstvo i smiju trajati, u granicama određenim zakonom, samo koliko je potrebno kako bi se ostvarila svrha odgojnih mjera.

Odgojne mjere koje su sudovi u Republici Hrvatskoj izrekli maloljetnicima za počinjenje kaznenih djela u 2015. i 2016. godini odnose se na: mjere upozorenja, mjere pojačanog nadzora i zavodske mjere. Za mlađe maloljetnike izrečene su u 2016. godini 123 odgojne mjere (5,4% manje nego u 2015. godini), od kojih je bilo: 38 mjera upozorenja (30,9% manje nego u 2015. godini), 56 mjera pojačanog nadzora (19,1% više nego u 2015. godini) i 29 zavodskih mjera (0,4% više nego u 2015. godini) (Tablica 5.). Za starije maloljetnike koji su počinili kaznena djela izrečene su odgojne mjere, maloljetnički zatvor i sigurnosne mjere. Odgojne mjere su se, kao i kod izricanja odgojnih mjera za mlađe maloljetnike, odnosile na: mjere upozorenja, mjere pojačanog nadzora i zavodske mjere. U 2016. godini su starijim maloljetnicima koji su počinili kaznena djela izrečene 242 odgojne mjere ili 16,5% manje nego u 2015. godini, od kojih su 92 odgojne mjere (12,4% manje nego u 2015. godini) bile mjere upozorenja, 86 mjera pojačanog nadzora (2,4% manje nego u 2015. godini) i 22 zavodske mjere (4,3% manje nego u 2015. godini). Maloljetnički zatvor sudovi su u 2016. godini izrekli za osam starijih maloljetnika koji su počinili kaznena djela, što je u odnosu na 2015. godinu smanjenje za 11,1%. Sigurnosne mjere izrečene su u 2016. godini za 12 starijih maloljetnika koji su počinili kaznena djela, odnosno jednom maloljetniku manje nego u 2015. godini.

Tablica 5. Izrečene kazne i druge mjere prema vrsti kaznenog djela maloljetnika u Republici Hrvatskoj, 2016. godine

	Ukupno	Kaznena djela protiv:									Indeks 2016./ 2015.
		života i tijela	osobne slobode	spolne slobode	spolnog zlostavljanja	zdravlja ljudi	imovine	krivotvorenja	javnog reda	ostala kaznena djela	
Ukupno	365	34	7	4	13	35	248	3	9	12	86,9
Mlađi maloljetnici – svega	123	8	3	-	7	6	94	1	1	3	94,6
ženske osobe	19	3	1	-	1	1	12	-	1	-	190,0
Odgojne mjere	123	8	3	-	7	6	94	1	1	3	94,6
mjere upozorenja	38	2	2	-	2	2	29	1	-	-	69,1
mjere pojačanog nadzora	56	5	-	-	3	4	43	-	-	1	119,1
zavodske mjere	29	1	1	-	2	-	22	-	1	2	103,6
Stariji maloljetnici – svega	242	26	4	4	6	29	154	2	8	9	83,4
ženske osobe	15	1	-	-	-	3	11	-	-	-	75,0
Maloljetnički zatvor	8	-	-	-	1	-	6	-	1	-	88,9
Odgojne mjere	200	21	3	4	5	24	126	2	7	8	84,7
mjere upozorenja	92	14	1	4	3	14	48	2	4	2	87,6
mjere pojačanog nadzora	86	6	-	-	1	10	60	-	3	6	79,6
zavodske mjere	22	1	2	-	1	-	18	-	-	-	95,6
Pridržaj maloljetničkog zatvora	34	5	1	-	-	5	22	-	-	1	75,6
Sigurnosne mjere	12	3	2	2	-	2	3	-	-	-	92,3

Izvor: (Državni zavod za statistiku, 2017, str. 1)

Prema podacima u Tablici 5. vidljivo je da su sudovi u Republici Hrvatskoj najveći broj kazni u 2016. godini izrekli maloljetnicima za kaznena djela protiv imovine (248 ili 67,9%), zatim protiv zdravlja ljudi (35 ili 9,6%) te protiv života i tijela (34 ili 9,3%). Mlađi maloljetnici nisu bili počinitelji kaznenog djela protiv spolne slobode. Za mlađe maloljetnike izrečeno je 123 kazni i drugih mjera, od kojih se njih 94 odnosilo na kaznena djela protiv imovine (76,4%), zatim osam na kaznena djela protiv života i tijela (0,8%) te spolnog zlostavljanja (0,7%). Za kaznena djela protiv imovine (kao i druga kaznena djela) izrečene su odgojne mjere, pri čemu su najviše bile zastupljene mjere pojačanog nadzora (43), zatim su slijedile mjere upozorenja (29) i zavodske mjere (22). Stariji maloljetnici, kao i mlađi, najveći su broj kaznenih djela počinili protiv imovine (154), pa je za ova kaznena djela izrečen i najveći broj odgojnih mjera (126) i drugih kazni (6 odluka o maloljetničkom zatvoru, 22 odluke o pridržaju maloljetničkog zatvora i tri odluke o sigurnosnim mjerama). Slično je i s

drugim kaznenim djelima.

Navedeno ukazuje na smanjenje broja kaznenih djela maloljetnika u Republici Hrvatskoj, pa shodno tome i na smanjenje broja izrečenih kazni i drugih mjera koje sankcioniraju maloljetne počinitelje kaznenih djela. Svrha kazni i mjera koje se izriču je pomoć u daljnjem razvoju maloljetnika kako ne bi ponovno počinili kazneno djelo.

4. POLICIJSKO POSTUPANJE PREMA MLADIMA

Policijsko postupanje prema mladima temelji se na odredbama Zakona o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13, 56/15.), Zakona o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17.) i Prekršajnog zakona (NN 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17), uz primjenu policijskih ovlasti koje proizlaze iz Zakona o policiji (NN 34/11) i drugim zakonskim i pod zakonskim aktima. Imajući na umu odgovornost djece i mladih s obzirom na njihovu dob, zakonodavac je predvidio smanjenu odgovornost. Pri tome dijete do navršениh 14 godina života nije kažnjivo odgovorno i prema se ne može pokrenuti postupak, već se postupa u okviru nadležnosti socijalne skrbi. Maloljetnici u dobi od 14 do 18 godina odgovorni su prekršajno i odgovorno.

U ovom dijelu završnog rada daje se uvid u postupanje policije prema djeci i mladima po Obiteljskom zakonu i kod počinjenja kaznenih djela.

4.1. Policijski službenici za mladež

Zakonom o sudovima za mladež u Republici Hrvatskoj (2011, čl. 69, st. 1) propisano je da izvide kaznenih djela u postupku prema maloljetniku provode policijski službenici za mladež. Iznimno ih mogu provoditi i drugi policijski službenici, kada zbog okolnosti slučaja ne mogu postupati policijski službenici za mladež. Policijski službenici za mladež trebaju biti posebno educirani za rad s najmlađom dobnom-skupinom u slučajevima kada su djeca i maloljetne osobe počinitelji kaznenih djela i u slučajevima kada su na njihovu štetu počinjene određena kaznena djela, kako svojim postupanjem ne bi negativno utjecali na razvoj ličnosti mladog čovjeka. Zbog toga je zakonodavac propisao da se podaci o djeci i maloljetnicima trebaju prikupljati obazrivo kako poduzimanje tih ovlasti ne bi štetilo razvoju njihove ličnosti, pri čemu je potrebno voditi računa o zaštiti njihovih najboljih interesa kao i o zaštiti njihove privatnosti (Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika, Narodne novine, 2010, čl. 41).

Policijski službenici za mladež imaju visoku naobrazbu pretežito društvenog usmjerenja (kriminalistike, socijalne pedagogije, pedagogije, socijalnog rada, prava i drugo). Iznimno, policijski službenici mogu imati višu stručnu spremu. To mogu biti i policijski

službenici sa završenim Tečajem za poslove koji uključuju rad s maloljetnim osobama, počiniteljima kaznenih djela i za kazneno pravnu zaštitu djece i maloljetnika, kao i policijski službenici koji se kontinuirano usavršavaju kroz seminare, savjetovanja i stručne skupove (<http://stari.mup.hr/1167.aspx>).

Svaka policijska postaja i policijska uprava trebaju imati policijske službenike za mladež. Kaznena djela čiji su počinitelji maloljetnici, u pravilu, se rješavaju timskim radom policijskih službenika za mladež i drugih policijskih službenika te suradnjom sa službom socijalne skrbi, zdravstvenom službom, odgojno obrazovnim ustanovama, udrugama i slično

4.2. Policijsko postupanje prema djeci i mlađim maloljetnicima prema Obiteljskom zakonu

Kada policija zatekne maloljetnu osobu na javnom mjestu u noćnom izlasku (od 23 do 5 sati), a koja svojim izgledom upućuje da je riječ o djetetu mlađem od 16 godina, bez pratnje roditelja ili neke druge odrasle osobe u koju roditelj ima povjerenje, nakon provjere koliko ima godina, dovodi se u policijski prostor.

Nakon toga zovu se roditelji ili skrbnik da dođu po dijete te se usmeno upozore na okolnost nepridržavanja zakonom propisane skrbi o zabrani noćnog izlaska njegovog djeteta. Objasni im se da je na taj način izložio dijete mogućim štetnim utjecajima. Roditelj se također upozori da će o njegovom propuštanju skrbi o djetetu pismeno biti obaviješten Obiteljski centar i nadležan Centar za socijalnu skrb. Ukoliko bi ponovno bilo istih propusta roditelj bi mogao i kazneno odgovarati za zanemarivanje roditeljske dužnosti i kazneno djelo "Povrede djetetovih prava".

Pravobraniteljica za djecu upozorava na neujednačeno postupanje policijskih službenika u slučajevima zatjecanja djece u nedozvoljenim noćnim izlascima. Ne sporeći zakonitost policijskog postupanja pravobraniteljica za djecu je u 2016. godini skrenula pozornost na propitivanje razmjernosti opsega policijskog postupanja u odnosu na svrhu zakonske odredbe, a u povodu saznanja za praksu privođenja djece u policijsku postaju čak i u onim situacijama kada su, u satima koje se smatra noćnim izlaskom, djeca zatečena ili ispred kuće ili na putu prema kući (Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske, 2017, str. 160). U

tom kontekstu Ravnateljstvu policije je preporučeno kontinuirana edukacija i senzibiliziranje policijskih službenika za primjeren način komunikacije s djecom, a kako bi postupanje policije u svakom pojedinom slučaju bilo obzirno prema djeci i situaciji u kojoj su se zatekli. Također je preporučeno poduzimanje radnji u svrhu ujednačavanja prakse i njezina prilagodba zaštiti najboljeg interesa djece na način da se ustanovi protokol postupanja u slučaju zatjecanja djece u noćnom izlasku. Kao alternativu privođenju djece u policijske prostore pravobraniteljica za djecu vidi prvenstveno u stupanju u kontakt s roditeljima ili drugim osobama koje skrbe o djetetu u djetetovom domu ili u zadržavanju djeteta na licu mjesta do dolaska roditelja ili skrbnika te prakticiranju privođenja djeteta u policijsku postaju samo u slučajevima ispunjenja za to zakonskih pretpostavki. No, u praksi to realno nije provedivo u većini predmetnih postupanja. Naime, policijski službenici nerijetko zatiču djecu mlađu od 16 godina na mjestima koja su znatno udaljena od obiteljskog doma, na području nadležnosti druge ustrojstvene jedinice, u većoj ili manjoj skupini vršnjaka iz različitih dijelova grada (kvartova, naselja) ili različitih mjesta, odnosno tijekom provedbe ciljanih policijskih akcija, kad policijski službenici imaju obvezu provoditi i niz drugih zadaća (Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske, 2017, str. 160). Osim toga, policija smatra kako u službenim prostorijama policije postoje primjereniji uvjeti za postupanje s djetetom u odnosu na javni prostor. Ravnateljstvo policije je stajališta kako duže zadržavanje djeteta na mjestu zatjecanja do dolaska roditelja ili skrbnika u određenoj situaciji može biti jednako neugodno i uznemirujuće, iako je posljednjih godina u primjeni i takva praksa u situacijama kada je izgledan brz dolazak roditelja/skrbnika, a policijski službenici nemaju druge zadaće.

Policija, dakle, nastoji u postupanju s djecom u slučaju nedozvoljenog noćnog izlaska provoditi svrhu zakonskih odredbi.

4.3. Policijsko postupanje prema mladima kod počinjenja kaznenog djela

Policijsko postupanje prema maloljetnicima razlikuje se u odnosu na policijsko postupanje prema odraslim počiniteljima kaznenih djela. Osnovna razlika je u zakonskom zahtjevu da se uz okolnosti o počinjenju nekog kaznenog djela rasvjetljavaju okolnosti vezane uz ličnost i okruženje u kojem maloljetna osoba živi (<http://stari.mup.hr/1167.aspx>). Policijski službenici imaju obvezu prikupiti podatke i obavijesti koje se odnose na osobine ličnosti maloljetnika, obiteljske prilike, ponašanje i život koji je prethodio počinjenju kaznenog djela, tijek školovanja, radne navike, način provođenja slobodnog vremena, ranije prijavljivanje, ranije izrečene mjere ili mjere koje su u tijeku provedbe prema maloljetniku i druge relevantne obavijesti (<http://stari.mup.hr/1167.aspx>). Izvori podataka i obavijesti mogu biti: članovi obitelji, obiteljski liječnik (pedijatar), službenik socijalne skrbi, sportski klubovi i udruženja čiji je maloljetnik član i drugo. Na temelju dobivenih podataka i obavijesti policijski službenici mogu sagledati uzroke delinkventnog ponašanja i usporedno postupanje u području kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika.

Radnje koje policija obavlja vezane su za provjeru identiteta maloljetne osobe, prikupljanje obavijesti o maloljetne osobe, pozivanje maloljetne osobe u policijski prostor, uhićenje i drugo. Pri tome je dužna voditi računa o zaštiti najboljih interesa maloljetnika kao i zaštiti njegove privatnosti.

Kod provjere identiteta maloljetne osobe policijski službenici, u slučaju kada maloljetna osoba ne posjeduje ispravu s fotografijom, provjeru provode na temelju vjerodostojne izjave osobe čiji je identitet provjeren. Podatke o identitetu osobe, zatim, policijski službenik za mladež uspoređuje s podacima iz informacijskog sustava Ministarstva unutarnjih poslovanja. Kako bi utvrdio identitet maloljetne osobe, policijski službenik može maloljetnu osobu pozvati da dođe u policijski prostor. Nakon što policijski službenik provjerom utvrdi da se radi o maloljetnoj osobi, te da postoji potreba nastavka policijske radnje, o tome je potrebno odmah obavijestiti roditelje i pozvati ih da dođu u policijski prostor.

Kada policijski službenik prikuplja obavijesti od maloljetne osobe, ne smije niti jednu radnju obaviti bez nazočnosti roditelja, skrbnika, udomitelja, osoba kojoj je dijete povjereno na čuvanje ili odgoj. Prikupljanje obavijesti obavlja se po mogućnosti u domu djeteta. U slučaju da se radi o neodgovornoj situaciji ili kada nije moguće osigurati nazočnost navedenih

osoba, policijske radnje se mogu obaviti uz nazočnost djelatnika službe socijalne skrbi ili se prikupljanje obavijesti može obaviti u školskom prostoru uz nazočnost ravnatelja ili stručnog suradnika škole (pedagog, psiholog i slično). Ako maloljetna osoba ne želi razgovarati, a ne postoje razlozi za njezinim uhićenjem, policijski službenik treba maloljetnoj osobi omogućiti slobodno napuštanje policijskog prostora (<http://stari.mup.hr/1167.aspx>).

Maloljetnu osobu se poziva u policijski prostor tako što se roditeljima uruči službeni poziv, u kojem trebaju biti naznačeni razlozi pozivanja, te mjesto i vrijeme u kojem se osoba mora odazvati. Poziv osobi koja se sumnjiči da je počinila kazneno djelo treba sadržavati upozorenje da će u slučaju neodazivanja ili odbijanja primitka poziva biti prisilno dovedena u policijski prostor. Primitkom poziva roditelji su obvezni zajedno s maloljetnom osobom doći u prostor policije, osim u slučaju kada je roditelj ili skrbnik sumnjiv kao počinitelj kaznenog djela ili prekršaja na štetu maloljetne osobe, te se policijska ovlast primjenjuje u nazočnosti stručne osobe centra za socijalnu skrb (Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, 2009, čl. 18). Poziv maloljetnoj osobi može se uputiti i putem centra za socijalnu skrb ako to nalažu posebne okolnosti.

Dovođenje maloljetne osobe u prostor policije izvršavaju policijski službenici za mladež u civilnoj odjeći korištenjem službenog vozila bez policijskih oznaka, osim iznimno, kada je potreban žurni postupak. O dovođenju ili privođenju djeteta ili maloljetne osobe policijski službenik mora odmah obavijestiti roditelja, skrbnika, udomitelja ili osobu kojoj je dijete povjereno na čuvanje (Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, 2009, čl. 42, st. 3). U slučaju da se radi o neodgodivoj situaciji ili kada nije moguće osigurati nazočnost navedenih osoba, policijske radnje se mogu obaviti uz nazočnost djelatnika službe socijalne skrbi.

Zakon zabranjuje uhićenje djece. Maloljetnike policija ima ovlaštenje uhititi prema Zakonu o sudstvu za mladež ako su ispunjeni uvjeti čl. 107. Zakona o kaznenom postupku. Policija je ovlaštena uhititi (Zakon o kaznenom postupku, 2008, čl. 107):

1. osobu protiv koje izvršava dovedbeni nalog te rješenje o pritvori ili istražnom zatvoru,
2. osobu za koju postoje osnovne sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, kada postoji neki od razloga za određivanje istražnog zatvora u skladu sa zakonom,
3. osobu zatečenu u kaznenom djelu za koje se progoni po službenoj dužnosti.

O uhićenju i razlozima uhićenja policijski službenik je dužan izvijestiti roditelje

maloljetne osobe, te ih upoznati s pravima uhićene maloljetne osobe. Maloljetna osoba ili njegov roditelj ili druga osoba kojoj je povjerena skrb maloljetne osobe mogu zatražiti branitelja, a policija do njegovog dolaska ne smije postupati. U kaznenim predmetima maloljetnih osoba sude sudovi za mladež. Policija mora odmah ili najkasnije u roku od 24 sata uhićenu maloljetnu osobu privesti nadležnom sudu za mladež, ili je mora pustiti na slobodu.

Osim navedenog policija može tijekom prikupljanja obavijesti maloljetnu osobu podvrgnuti poligrafskom ispitivanju, ali ne i dijete. Poligrafsko ispitivanje se može provesti nakon što se maloljetna osoba i njen roditelj, skrbnik ili druga osoba koja brine o maloljetniku upozna (Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, 2009, čl. 70, st. 1):

- s radom poligrafa,
- s pravo da se ne podvrgne ispitivanju,
- da rezultat ispitivanja ne može biti upotrijebljen kao dokazu u postupku.

Poligrafsko ispitivanje se može provesti samo u slučaju kada roditelj ili skrbnik da pisanu suglasnost za poligrafsko ispitivanje. U slučaju kada su roditelj ili skrbnik mogući počinitelji kaznenog djela na štetu maloljetnika, suglasnost za poligrafsko ispitivanje daje nadležni centar za socijalnu skrb.

Policija, nadalje, ima ovlasti maloljetnoj osobi uzeti otiske papilarnih linija, odnosno otiske prstiju. S ciljem utvrđivanja činjenica značajnih za postupak policija može zatražiti liječnički pregled maloljetne osobe te poduzeti druge radnje nad maloljetnim osobama, primjerice, može maloljetnu osobu podvrgnuti alko testu i testu za opojne droge. Izriekom je zabranjena upotreba palice kao sredstva prisile prema djetetu. S ciljem sprječavanja bijega i onemogućavanja samoozljeđivanja maloljetne osobe policiju su dane ovlasti upotrebe sredstava vezivanja. Policijski službenik prema maloljetnoj osobi ne smije upotrijebiti vatreno oružje, osim u slučaju kada je to jedini način obrane od napada (Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, 2009, čl. 70, st. 3).

Policijsko postupanje završava izvješćivanjem državnog odvjetnika za mladež o počinjenom kaznenom djelu uz podnošenje kaznene prijave. Ovlašteni tužitelj u kaznenom postupku prema maloljetniku je državni odvjetnik. U slučaju kada je počinjeno teško kazneno djelo te postoje razlozi za pritvor, policija maloljetnu osobu privodi nadležnom sucu za mladež ili istražnom sucu. Državni odvjetnici za mladež i suci za mladež moraju imati izraženu sklonost za odgoj, potrebe i probitke mladeži te vladati osnovnim znanjima iz područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade

osobe (Zakon o sudovima za mladež, 2011, čl. 38). O počinjenom kaznenom djelu policija treba obavijestiti nadležni centar socijalne skrbi kako bi se poduzele mjere obiteljsko pravne zaštite.

Zakonodavac je predvidio prisutnost roditelja u postupku pred policijom prvenstveno da bi roditelj bio u tijeku radnji koje se prema njegovom djetetu obavljaju u svrhu pravovremenog poduzimanja potrebnih mjera zaštite i pomoći svom djetetu te osiguranja djetetu stručne obrane (branitelja). Zakonom o sudovima za mladež određeno je da maloljetnik mora imati branitelja od prvog ispitivanja do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka, kod donošenja odluke o zamjeni odgojne mjere zavodskom odgojnom mjerom i kod naknadnog izricanja maloljetničkog zatvora (Zakon o sudovima za mladež, 2011, čl. 54 st. 1). Prisutnost roditelja u postupku pred policijom je potrebna i zbog davanja podataka i obavijesti o ličnosti i životu djeteta, sredini u kojoj živi i društvu u kojem se kreće. Time je, također, omogućeno roditeljima da pravovremeno reagiraju u slučaju sumnji u opravdanost i zakonitost postupanja prema njihovom djetetu. Na službene dokumente uz potpis maloljetne osobe trebaju svoj potpis staviti i roditelji i skrbnici djeteta.

5. MJERE POLICIJE ZA SMANJENJE MOGUĆNOSTI NEPRIHVATLJIVOG I RIZIČKOG PONAŠANJA DJECE I MLADIH

Neprihvatljivo i rizično ponašanje djece i mladih rezultat je brojnih čimbenika, među kojima se posebice ističu nepovoljne socijalne okolnosti u kojima djeca i mladi odrastaju. To ujedno zahtijeva kompleksnu intervenciju usmjerenu ka brojnim čimbenicima koji su uzročnici takve pojave. Intervencija, također zahtijeva uključenje svih onih koji sudjeluju u odgoju djece, od roditelja, odgojno-obrazovnih institucija, različitih udruga koje različitim programima (sportskim, kulturnim i drugo) ispunjavaju slobodno vrijeme djece i mladih, općenito svih struktura društva. U literaturi se pronalaze tri razine prevencije (Bašić, Ferić, Kranželić, 2001, str. 19): primarna prevencija, sekundarna prevencija i tercijarna prevencija. Primarna prevencija podrazumijeva ulaganje u ukupnost kvalitete života članova zajednice, bilo da je riječ o lokalnoj, regionalnoj ili državne, kroz socijalne i druge organizacije, organizirane kako bi zadovoljile potrebu djece, mladih i odraslih osoba (vrtići, škole, institucije slobodnog vremena, institucije zabave, udruge civilnog društva i drugo). To je tzv. univerzalna prevencija na kojoj se realiziraju univerzalni preventivni programi. Sljedeća razina je sekundarna prevencija odnosno ciljana/selektivna prevencija. Obuhvaća različite programe ranih intervencija. Na ovoj se razini koriste specifični programi za skupinu rizične populacije, odnosno populacije kod koje se zbog rizičnih uvjeta problemi u ponašanju mogu tek očekivati ili postoji velika vjerojatnost njihove pojave. Treća razina prevencije obuhvaća ulaganje u specifične programe, intervencije u skupini djece, mladih i odraslih osoba kod kojih je razvijen poremećaj u ponašanju, odnosno kod kojih složenost poremećaja u ponašanju zahtijeva posebno programirane, specifične i složene tretmane.

Uz održavanje mira i reda u društvenoj zajednici policija ima zadaću prevencije. Prevenciji se daje poseban značaj u borbi protiv kriminala. Preventivnim mjerama građani se senzibiliziraju na uzroke opasnosti i potiču na samozaštitu tako što se kažnjive radnje unaprijed sprječava ili se sprječava pri pokušaju, a štetne se posljedice navedenih radnji svode na najmanju moguću mjeru (<http://www.zagrebacka.policija.hr/MainPu.aspx?id=121107>). Primjenom odgovarajućih mjera preventivnog i represivnog karaktera policija, također, utječe na smanjenje mogućnosti neprihvatljivog i rizičnog ponašanja djece i mladih.

Preventivno djelovanje provodi se (<http://www.zagrebacka.policija.hr/MainPu.aspx?id=121107>):

- izobrazbom i podučavanjem u što se uključuju djeca, roditelji, policijski službenici,
- osmišljavanjem, tiskanjem i podjelom promidžbenih materijala (leci, plakati, priručnici, brošure i drugo),
- savjetovanjima (u informativnom centru prevencije, putem elektronske pošte, sudjelovanjem na javnim tribinama i tako dalje),
- sudjelovanjem na stručnim skupovima (tribinama, konferencijama, seminarima i drugo),
- izravnom suradnjom s lokalnom zajednicom (prisutnost na danim koje obilježavaju odgojno-obrazovne ustanove, gradske četvrti ili lokalne zajednice, na sajmovima na kojima je zastupljena prevencija kao tematska odrednica i drugo),
- suradnja s kontakt policajcima.

Policija apelira na roditelje, skrbnike i druge koji brinu o maloljetnicima, da s ciljem pravilnog razvoja svog djeteta vode brigu o tome gdje se ono nalazi, kada se vraća kući, u kakvom se društvu kreće i drugo. Posljedice nepostojanja ili nedovoljnog nadzora od strane roditelja, skrbnika ili drugih osoba koje skrbe o djetetu, mogu biti odavanje maloljetnika skitnji, nekontrolirani noćni izlasci i izlasci u ugostiteljske objekte te druženje s asocijalnim osobama. Boravak u noćnim satima na javnim mjestima predstavlja za maloljetnike potencijalnu opasnost da postanu žrtve raznih kaznenih ili prekršajnih djela. Osim toga postoji realna opasnost konzumaciji raznih sredstava koja izazivaju ovisnost (cigarete, alkohol, droge i slično) (<http://stari.mup.hr/219067/87.aspx>).

Zbog toga policija provodi preventivno-represivne aktivnosti kako bi zaštitila mlade od neprihvatljivih i rizičnih čimbenika. Te aktivnosti obično se provode na način da se nadziru mjesta gdje se mladež okuplja. Težište aktivnosti je na povredi odredbe Obiteljskog zakona o nedozvoljenom noćnom izlasku osobama mlađim od 16 godina, a u nadzor se uključuje i poštivanje odredbi iz Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti (zabrana posluživanja ili dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića, drugih pića i/ili napitaka koji sadržavaju alkohol ili dopuštanja konzumiranja alkoholnih pića i/ili napitaka koji sadrže alkohol u ugostiteljskom objektu osobama mlađim od 18 godina), Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira (davanje alkoholnih pića pijanoj osobi ili maloljetniku mlađem od 16 godina, pijančenje i

konzumacija opojnih droga na javnom mjestu), Zakona o ograničavanju uporabe duhanskih proizvoda (zabrana prodaje duhanskih proizvoda osobama mlađim od 18 godina), Zakona o trgovini (zabrana prodaje alkoholnih pića i drugih pića koja sadrže alkohol, te duhana i duhanskih proizvoda), Zakona o sigurnosti prometa na cestama (zabrana upravljanja vozilom mladog vozača ako u organizmu ima opojnih droga ili alkohola), Zakona o suzbijanju zlorabe droga, Zakona o igrama na sreću (posjet casinu) i drugo (<http://www.fiuman.hr/policija-bila-u-lovu-na-maloljetnike-koji-su-konzumirali-alkohol/>).

Na području Policijske uprave zagrebačke (područje Grada Zagreba i Zagrebačke županije) održava se veći broj preventivnih aktivnosti i programa namijenjenih mladima. U Sredinom travnja 2017. godine djeca iz dječjeg vrtića “Jarun” posjetili su policijsku postaju na Trešnjevci te su u sklopu programa “Sigurnost u prometu” dobili korisne savjete o pravilnom ponašanju u prometu. Program “Mogu ako hoću, MAH 1” bio je usmjeren ka informiranju učenika četvrtog razreda osnovnih škola o policijskim poslovima i opasnostima s kojima se tijekom odrastanja mogu suočiti. Također su se upoznali s policijskim službenicima koji brinu o sigurnosti u zajednici, posebno sa svojim kontakt policajcem u gradskoj četvrti u kojoj borave. Program “Prevenција i alternativa, PIA” usmjeren je na učenike šestih razreda osnovne škole koji još nisu u osjetljivoj fazi svog odrastanja. Kako bi se što bolje pripremili za nove životne izazove, namjera je kontakt policajaca u sklopu programa izravno se uključiti u odgoj, potpomažući i potičući kod učenika jasan i odlučan stav protiv droge, alkohola i drugih rizičnih ponašanja kao što su vandalizam i nasilje, ističući kako u životu uvijek postoji druga mogućnost i da prije donošenja konačne odluke treba o svemu dobro razmisliti (<http://www.zagrebacka.policija.hr/MainPu.aspx?id= 121107>). Program “Mogu ako hoću, MAH 2” namijenjen je roditeljima učenika šestih razreda. Provodi se u školi na roditeljskom sastanku na kojem policijski službenici Odjela prevencije drže predavanja kojima su obuhvaćene različite teme. Pri tome se roditelji izravno upoznaju s policijskim djelovanjem, kvartovskim kontakt policajcem, stanjem sigurnosti, programima namijenjenim njihovoj djeci posebice kad je riječ o drogi. Roditelji dobiju i priručnik u kojem je detaljno objašnjeno što je droga i koje su posljedice njene konzumacije. Program “Ne, zato jer ne” namijenjen je učenicima prvog razreda srednje škole, koji već imaju priliku konzumirati određena sredstva ovisnosti (cigarete i alkohol, te dostupnije droge poput marihuane). Prema njima se provodi tzv. sekundarna prevencija. Fokusirana je na izravno upoznavanje sa zakonskim i drugim štetnim posljedicama konzumacije droga s policijskog aspekta. Na taj način se mlade ljude

potiče na razmišljanje kako su noćni i dnevni izlasci i mladenački provodi mogući i bez korištenja droga.

Vidljivo je, dakle, da policija sudjeluje u prevenciji suzbijanja neprimjerenog ponašanja djece i mladih.

6. ZAKLJUČAK

U ovom završnom radu nastojalo se ukazati na odnos mladih i policije. Pri tome je istraženo neprihvatljivo ponašanje mladi prema Obiteljskom zakonu i počinjena kaznena djela mladih. Neprihvatljivo ponašanje se pojašnjava, uz druge čimbenike okruženja, osobinama ličnosti. Osobine ličnosti koje se povezuju s neprihvatljivim ponašanjem su: emocionalna stabilnost, frustracijska tolerancija, upornost i slično, odnosno one osobine koje proizlaze iz interakcije bioloških poriva i socijalne i fizičke okoline. Mladi ljudi su rizična skupina populacije koja je veoma osjetljiva na utjecaje iz okruženja. U suvremenom društvu život mladih ljudi je znatno kompliciraniji nego što je to bio u prošlosti. Anatomska i fiziološka zrelost mladog čovjeka često se ne podudara s psihičkom zrelošću, a posebice se ne podudara s društvenim ili s ekonomskim osamostaljenjem. Stoga su u tom razdoblju mladi ljudi često nesigurni, nemoćni u rješavanju poteškoća, laka meta odraslim osobama kriminalnog ponašanja i drugo.

Mladi u razdoblju između djetinjstva i zrelosti nastoje izgraditi svoje stavove i imaju potrebu za emocionalnim udaljavanjem od roditelja, za neovisnošću. Nastojeći stvoriti sliku u svijesti odraslih samostalnih i samodovoljnih osoba, u fokusu su im vršnjaci i prijatelji, a želja za izlascima bez roditelja je očekivana. No, prema Obiteljskom zakonu, roditelji su dužni i odgovorni djetetu mlađem od šesnaest godina zabraniti noćne izlaske bez svoje pratnje ili pratnje druge odrasle osobe u koju imaju povjerenja. Unatoč tome djecu mlađu od 16 godina policija zatječe u nedozvoljenim noćnim izlascima. Podaci, međutim, ukazuju na smanjenje ovog trenda posljednjih godina. Analiziranjem kaznenih djela djece i mladih također se došlo do saznanja o smanjenju broja kaznenih djela, a najčešće kaznena djela su djela počinjena protiv tuđe imovine. Razlog tome vidi se u provedenim programima prevencije. U postupanju s djecom i mladima policija se rukovodi odredbama zakona. Imajući na umu odgovornost djece i mladih s obzirom na njihovu dob, zakonodavac je predvidio smanjenu odgovornost. Pri tome dijete do navršanih 14 godina života nije kažnjivo odgovorno i prema se ne može pokrenuti postupak, već se postupa u okviru nadležnosti socijalne skrbi. Maloljetnici u dobi od 14 do 18 godina odgovorni su prekršajno i odgovorno. Djecu zatečena u nedozvoljenim noćnim izlascima policija odvodi u prostorije policije, zove roditelja ili skrbnika da dođe po dijete te ga usmeno upozori na okolnosti nepridržavanja zakonom propisane skrbi o zabrani noćnog izlaska njegovog djeteta. O propuštanju skrbi o djetetu mora pismeno obavijestiti

Obiteljski centar i nadležan Centar za socijalnu skrb. Roditelji mogu i kazнено odgovarati za zanemarivanje roditeljske dužnosti i kazнено djelo “Povrede djetetovih prava”.

Kod postupanja prema maloljetnicima koji su počinili kazнено djelo, policija treba rasvijetliti okolnosti vezane uz ličnost i okruženje u kojem maloljetna osoba živi. Radnje koje policija obavlja vezane su za provjeru identiteta maloljetne osobe, prikupljanje obavijesti o maloljetne osobe, pozivanje maloljetne osobe u policijski prostor, uhićenje i drugo. Pri tome je dužna voditi računa o zaštiti najboljih interesa maloljetnika kao i zaštiti njegove privatnosti.

Zaključno se može istaknuti kako policija ima veoma važnu ulogu u odgoju mlade osobe kroz represivno-preventivni sustav. Različitim preventivnim mjerama policija nastoji spriječiti delikventno ponašanje mladih ljudi.

LITERATURA

1. Bašić, J., Ferić, M., Kranželić, V. (2001.) *Od primarne prevencije do ranih intervencija*, Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
2. Državni zavod za statistiku (2013.) Maloljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2012., Statistička izvješća, 41(1505).
3. Državni zavod za statistiku (2015.) Maloljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2014., Statistička izvješća, 43(1552).
4. Državni zavod za statistiku (2016.) Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2015., Priopćenje, 44 (10.1.2.).
5. Državni zavod za statistiku (2017.) Maloljetni počinitelji kaznenih djela prema vrsti odluke u 2016., Priopćenje, 45 (10.1.2.).
6. Hina (2016.) Policija: Maloljetnici ne smiju sami u noćne izlaske, <http://hr.n1info.com/a153118/Vijesti/Policija-upozorava-Maloljetnici-ne-smiju-u-nocne-izlaske-bez-pratnje-odraslih.html> (4.01.2018.).
7. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu 2016., Pravobranitelj za djecu Republike Hrvatske, Zagreb, 2017.
8. Koller-Trbović, N., Žižak, A., Bašić, J. (2001.) Određenje, prevencija i tretman poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Dijete i društvo*, 3(3), str. 319-343.
9. Mensa, Inteligencija, <http://www.mensa.hr/glavna/cesto-postavljana-pitanja/inteligencija> (9.01.2018.)
10. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Policijska uprava Zagrebačka, <http://www.zagrebacka.policija.hr/MainPu.aspx?id=121107>, (19.01.2018.)
11. Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2012.) Pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2011. godini, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj.
12. Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2013.) Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2013. godini, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj.
13. Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2015.) Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2014. godini, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj.

14. Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj (2017.) Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini, Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova Služba za strateško planiranje, analitiku i razvoj.
15. Mrvoš Pavić, B. (2013.) Policija lani s ulica noću pokupila 410 djece mlađe od 14 godina, http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Policija-lani-s-ulica-nocu-pokupila-410-djece-mlade-od-14-godina?meta_refresh=true, (15.11.2017.)
16. MUP Republike Hrvatske, Apel roditeljima i skrbnicima vezano za noćne izlaske maloljetnika, <http://stari.mup.hr/219067/87.aspx>, (19.01.2018.)
17. MUP RH, Maloljetnička delikvencija, <http://stari.mup.hr/1167.aspx> (12.01.2018.)
18. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15.
19. Petak, O. (1975), Gradski način obiteljskog života i maloljetnička delikvencija. *Revija za sociologiju*, 5(4), str. 140-144.
20. Policija bila u "lovu" na maloljetnike koji su konzumirali alkohol, <http://www.fiuman.hr/policija-bila-u-lovu-na-maloljetnike-koji-su-konzumirali-alkohol/> (11.01.2018.)
21. Posavec, M. (2010.) Višestruke inteligencije u nastavi. *Život i škola*, 24(2), str. 55-64.
22. Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika, Narodne novine, br. 89/10 i 76/15.
23. Singer, M., Mikšaj-Todorović, Lj. (1993.) *Delikvencija mladih*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
24. Slavić, A. (2010.) Gardnerov model višestrukih inteligencija. *Školski vjesnik*, (59)1, str. 2-17.
25. Stanić, I. (2006.) Maloljetnička delinkvencija – opasan socijalni fenomen. *Pedagoška stvarnost*, 52 (7-8), str. 650-670.
26. Stašević, D. (2016) Osobitosti maloljetničke delikvencije u RH, *Policija i sigurnost*, 25(3), str. 259-279.
27. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08.
28. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine, br. 76/2009.
29. Zakon o sudovima za mladež, Narodne novine, br. 84/11.
30. Zloković, J., Vrcelj, S. (2010.) Rizična ponašanja djece i mladih. *Odgojne znanosti*, 12(1), str. 197-213.
31. Zrilić, S. (2011.) Povezanost bježanja s nastave i maloljetničke delikvencije. *Magistra Iadertina*, 6(1), str. 71-81.

SAŽETAK

U radu se daje uvid u odnos policije i mladih, kroz teorijske i praktične spoznaje. Rad započinje teorijskom analizom o uzrocima maloljetničke delikvencije djece i mladih, pri čemu se navode bio-psihosocijalna obilježja mladih i njihova psihološka obilježja. Analizom kršenja odredbi Obiteljskog zakona i počinjenja kaznenih djela djece i mladih, daje se uvid u neprihvatljivo ponašanje djece i mladih u Republici Hrvatskoj. Podaci ukazuju na smanjenje trenda broja djece i mladih u nedozvoljenim noćnim izlascima, kao i smanjenje broja djece i mladih počinitelja kaznenih djela. To se pripisuje prevenciji, posebice preventivnim aktivnostima policije. U radu se nadalje daje uvid u postupanje policije prema djeci, mladima i mlađim maloljetnicima prema Obiteljskom zakonu i policijsko postupanje prema mladima kod počinjenja kaznenog djela. Mjerama policije djeluje se na smanjenje mogućnosti neprihvatljivog i rizičnog ponašanja djece i mladih.

Ključne riječi: policija, mladi, neprihvatljivo ponašanje, nedozvoljeni noćni izlasci, kaznena djela djece i mladih.

SUMMARY

This paper provides an insight into the relationship between police and young adults, through theoretical and practical knowledge. The paper begins with a theoretical analysis of the causes of juvenile delinquency of children and minors, citing the bio-psychosocial features of young adults and their psychological characteristics. Analyzing the violations of the provisions of the Family Law and the perpetration of criminal offenses of children and minors gives an insight into the unacceptable behavior of children and minors in the Republic of Croatia. The data point to a decrease in number of children and young adults in unallowed nights out, as well as the reduction in number of children and young criminal offense perpetrators. This is due to prevention and especially preventive police activities. The paper further provides insight into police behavior towards children, young adults and minors according to the Family Law and police behavior towards the minors who are commissioning criminal offenses. The measures run by the police are aimed at reducing the unacceptable and risky behavior of children and young adults.

Keywords: police, young, unacceptable behavior, unallowed nights out, criminal offenses of children and young adults.